

TIPOLOGIA ÎNTREPRINDERILOR SOCIALE ÎN ROMÂNIA

SOCIAL ENTERPRISES TYPOLOGY IN ROMANIA

Prof. Dr. Facultatea de Sociologie și
Asistență Socială
Universitatea București

MIHAELA
LAMBRU

PhD Professor,
University of Bucharest, Faculty of
Sociology and Social Work

Rezumat. Prezentul articol își propune să prezinte o tipologie a întreprinderilor sociale active în România (organizații antreprenoriale non-profit (asociații și fundații), asociații de ajutor reciproc (în principal asociații de ajutor reciproc ale pensionarilor), întreprinderi sociale de integrare profesională (incluzând două modele - ateliere protejate și întreprinderi de inserție socială) și cooperative care urmăresc obiective de interes general. Pentru fiecare tip de întreprindere socială identificată oferim o analiză a caracteristicilor organizaționale și a tendințelor de dezvoltare.

Cuvinte cheie: economie socială, întreprinderi sociale, servicii sociale.

Abstract. The present article aims to present a typology of social enterprises active in Romania (entrepreneurial non-profit organizations (associations and foundations), mutual aid associations (mainly retirees' mutual aid associations), work integration social enterprises (including two models - sheltered workshops and social insertion enterprises), and cooperatives pursuing general interest goals). For each type of social enterprise identified we provide an analysis of the organizational characteristics and development trends.

Key words: social economy, social enterprises, social services.

Peisajul întreprinderilor sociale din România a evoluat progresiv începând cu 2006. În prezent populația întreprinderilor sociale din România este diversă și dinamică, cuprinzând organizații funcționând *ex lege*, cât și *de facto*, înființate cu sprijin extern sau bottom-up-uri, care încearcă să subziste și să se dezvolte într-un context socio-economic și politic dificil.

Din perspectivă istorică, întreprinderile sociale din România au rădăcini profunde, care vin din tradiția cooperatistă și a societăților de ajutor reciproc. Actori cheie, cum ar fi asociațiile și fundațiile, au contribuit semnificativ la dezvoltarea întreprinderilor sociale. Nevoia ca asociațiile și fundațiile să desfășoare activități generatoare de venituri pentru susținerea misiunilor sociale, le-a condus către valorificarea

Romania's social enterprises landscape has incrementally evolved since 2006 and at present the country's current social enterprise population is divers and dynamic – including both *ex lege* and *de facto*, externally driven and bottom up entities trying to subsist and develop within a challenging socio-economic and political context.

From a historical perspective, Romanian social enterprises have multiple roots, which stem from cooperative and mutual aid society traditions. Key actors such as associations and foundations have significantly contributed to social enterprise development. The need for associations and foundations to pursue income-generating activities has enhanced their social missions and propelled them towards their institutionalization as social enterprises.

oportunităților oferite de modelul întreprinderilor sociale. În schimb, vechiul sector cooperatist din România a rămas într-o poziție relativ marginală în contextul noii reforme a antreprenoriatului social.

În România, dezvoltarea conceptului de întreprindere socială și punerea sa în practică este direct legată de cadrul economiei sociale. Cu toate acestea, există o anumită confuzie pentru factorii de decizie, practicieni și publicul larg, deoarece atât *economia socială*, cât și *întreprinderea socială* au fost introduse ca concepte sectoriale aproape simultan, după 2005. În plus, ambii termeni au fost interpretați în mod restrictiv ca o nouă modalitate de abordare a politicii de incluziune socială, cu finanțare UE. Aderarea României la UE în 2007 a pregătit calea pentru o nouă abordare politică în ceea ce privește economia socială, antreprenoriatul social și dezvoltarea întreprinderilor sociale, în care societățile de ajutor reciproc, asociațiile, fundațiile și cooperativele ar putea juca un rol în abordarea provocărilor societățile cheie și în întâmpinarea cerințelor nesatisfăcute ale comunității. Un eveniment important în cadrul procesului de instituționalizare a întreprinderilor sociale a fost adoptarea Legii economiei sociale în 2015. Legea 219/2015 a introdus întreprinderea socială de integrare în muncă (WISE) ca o categorie specifică de întreprindere socială, pe care o identifică ca „întreprindere de inserție socială”. În ciuda acestui progres, legislația nu valorifică întregul potențial al întreprinderilor sociale, iar cadrul său fiscal este fragmentat. Legea a avut un impact limitat asupra creșterii

Conversely, Romania's “old cooperative” sector has remained relatively modest, making it one of the most disengaged stakeholders of the new social entrepreneurship reform.

The development of the social enterprise concept and its practice in Romania is directly linked to the social economy framework. However, some confusion exists for the decision makers, practitioners and general public because both social economy and social enterprise were introduced as sectorial concepts almost simultaneous, after 2005. In addition, both terms have been narrowly interpreted as a new way of approaching the social inclusion policy connected with EU funding. Romania's accession to the EU in 2007 paved the way for a new policy approach regarding social economy, social entrepreneurship and the development of social enterprises, where mutual aid societies, associations, foundations and cooperatives could play a role in addressing key societal challenges and encountering unmet community requirements. An important event within the social enterprises institutionalization process was the enactment of the Law on Social Economy in 2015. The Law 219/2015 introduced the work-integration social enterprise (WISE) as a specific social enterprise category, which it identifies as a “social insertion enterprise”. Despite this advance, the legislation does not harness the full potential of social enterprises and its fiscal framework appears fragmented. The law has had limited impact on the sector's growth and the implementation of public policies that support traditio-

sectorului și a implementării politicilor publice care sprijină organizațiile tradiționale de economia socială sau întreprinderile sociale nou apărute.

La nivel internațional, avem o literatură bogată cu privire la dezvoltarea și instituționalizarea întreprinderilor sociale în diferite contexte geografice și socio-politice, culturale și economice (Borzaga, Galera, Nogales, 2008; Sepulveda, 2014; Defourny și Kuan, 2011; Defourny și Kim, 2011; Borzaga și Galera, 2012; Kerlin, 2013; Nissens și Defourny, 2017). Toate aceste studii evidențiază diversitatea rădăcinilor istorice și modelelor de dezvoltare ale întreprinderilor sociale, demonstrând în același timp că diferitele forme de organizare și strategiile de dezvoltare alese de întreprinderile sociale depind de constrângerile și oportunitățile din contextul evoluției Statului Bunăstării.

Pentru a determina o tipologie a întreprinderilor sociale active în România, a fost utilizată analiza datelor secundare din baza de date REGIS (baza de date a Institutului Național de Statistică care cuprinde informații fiscale despre toate tipurile de organizații din România). De asemenea, provocările și tendințele care afectează entitățile întreprinderilor sociale au fost examinate folosind informațiile provenite din cercetarea calitativă și interviurile cu principalii actori ai procesului de dezvoltare a întreprinderilor sociale. La analiza universului întreprinderilor sociale active în România, am folosit definiția EMES a întreprinderilor sociale, subliniind trăsăturile cheie de-a lungul a trei dimensiuni: o dimensiune antreprenorială, o dimensiune socială și o dimensiune relativă la structura de guvernare.

nal social economy entities or newly emerging social enterprises.

At international level we have a rich literature regarding the development and institutionalization of social enterprises in different geographical and socio-political, cultural and economic contexts (Borzaga, Galera, Nogales, 2008; Sepulveda, 2014; Defourny and Kuan, 2011; Defourny and Kim, 2011; Borzaga and Galera, 2012; Kerlin, 2013; Nissens and Defourny, 2017). All these studies highlight the diversity of Social Enterprises development roots and pathways, while demonstrating that the various forms of social enterprise organization and development strategies depends on Welfare State context-driven constraints and opportunities.

In order to determine a typology of social enterprises active in Romania secondary data analysis on REGIS data base was used (National Institute of Statistics database comprising fiscal information about all types of organisations in Romania). Also, challenges and trends affecting social enterprises entities were examined using the information coming from the qualitative research, interviews with main stakeholders of the social enterprises development process. When analysing the universe of social enterprises active in Romania we have used the EMES definition of social enterprises, emphasizing key features along three dimensions: an entrepreneurial dimension, a social dimension and a dimension relative to governance structure.

Our research on social enterprises models in Romania revealed the existence of four main types: entre-

Cercetările privind modelele întreprinderilor sociale din România au relevat existența a patru tipuri principale: organizații antreprenoriale non-profit (asociații și fundații), asociații de ajutor reciproc (în principal asociații de ajutor reciproc ale pensionarilor), întreprinderi sociale de integrare profesională (incluzând două modele - ateliere protejate și întreprinderi de inserție socială) și cooperativele care urmăresc obiective de interes general.

1. Organizații antreprenoriale non-profit (asociații și fundații)

Asociațiile și fundațiile cu activitate antreprenorială sunt cel mai dinamic actor din sectorul economiei sociale din România. Acestea au accesat cea mai mare parte a finanțării din Fondul European Social, stimulând crearea de noi întreprinderi sociale. Asociațiile și fundațiile sunt reglementate prin Ordonanța Guvernului 26/2000 (completată prin Legea 246/2005) și desfășoară activități în trei domenii principale (în funcție de principalii beneficiari): interesul general (care este predominant), interesul comunității și interesul membrilor proprii (organizații mutuale).

În timp ce în anii 1990, sectorul non-profit avea o dimensiune relativ mică (Salamon et al., 2000; Salamon et al., 1999), în perioada 2000-2015 am asistat la o creștere de aproape patru ori a numărului de asociații și fundații și creșterea de aproape cinci ori a numărului angajaților lor în România. În 2015, datele Institutului Național de Statistică indicau 42.707 asociații și fundații active cu 99.774 de angajați. În ciuda acestei creșteri cantitative a sectorului non-profit, dispersia teritorială a asociațiilor și a fundațiilor este

preneural non-profit organizations (associations and foundations), mutual aid associations (mainly retirees' mutual aid associations), work integration social enterprises (including two models - sheltered workshops and social insertion enterprises), and cooperatives pursuing general interest goals.

1. Entrepreneurial Non-profit Organizations (associations and foundations)

Associations and foundations with entrepreneurial activity are the most dynamic actor in Romanian social economy sector. They have accessed the greatest part of ESF funding stimulating the creation of new social enterprises. Associations and foundations are regulated by Government Ordinance 26/2000 (completed by Law 246/2005) and carry out activities in three main fields (depending of the main beneficiaries): general interest, which is predominant, community interest and own members' interest (mutual organizations).

While in the 1990s, the non-profit sector had a relatively small size (Salamon et al., 2000; Salamon et al., 1999), in the period 2000 - 2015, we have witnessed an almost four times increase in the number of associations and foundations and almost five times increase in the number of their employees in Romania. National Institute of Statistics data indicates 42,707 active associations and foundations with 99,774 employees in 2015. Despite this quantitative growth of the non-profit sector, associations and foundations territorial dispersion is uneven and indi-

inegală și indică o concentrare în zonele urbane (aproximativ 75%) și în regiunile mai dezvoltate ale României (55% dintre asociații și fundații sunt situate în cele mai dezvoltate trei regiuni) (CSDF, 2017). Datorită acestei distribuții inegale a asociațiilor și fundațiilor din România, nivelul de accesibilitate a serviciilor este diferențiat, acesta lipsind în special în zonele care se confruntă cu cele mai grave probleme sociale - zonele rurale și sărace.

În toți acești ani, o problemă importantă a asociațiilor și fundațiilor a fost asigurarea resurselor financiare necesare activității lor (Lambru și Vameșu, 2010; CSDF, 2016). Resursele majorității asociațiilor și fundațiilor sunt în principal granturi, urmate de sponsorizări și donații și, la o scară mai mică, de contracte cu autoritățile publice (CSDF, 2017). O altă posibilitate de a asigura resurse financiare, în afară de metodele tradiționale (subvenții, sponsorizare, subvenții, donații, taxe de membru etc.), a fost dezvoltarea activității economice a asociațiilor și fundațiilor; acest fapt permițându-le să asigure în mod independent o parte din resurse pentru a-și putea îndeplini obiectivele sociale. Ca urmare a măsurilor de stimulare a asociațiilor și fundațiilor pentru desfășurarea de activități economice, numărul acestora a crescut în ultimii 15 ani până la 5.302 (12% din asociațiile și fundațiile active) cu 13.117 angajați (13% din angajații asociațiilor și fundațiilor).

Întreprinderile sociale înființate cu sprijinul diferitelor asociații și fundații urmăresc obiective predominant sociale: să ajungă la comunitate sau la anumite grupuri de populație dezavantajate. Pentru a-și atinge obiec-

cates a concentration in urban areas (approx. 75%) and in the more developed regions of Romania (55% of associations and foundations are located in the three most developed regions) (CSDF, 2017). Due to this uneven distribution of associations and foundations in Romania, the level of service accessibility is differentiated, lacking in particular in areas faced with the most serious social issues – the rural and poor areas.

In all these years, an important issue of associations and foundations has been to secure the financial resources necessary for their activity (Lambru&Vamesu, 2010; CSDF, 2016). The resources of most associations and foundations are mainly grants, followed by sponsorship and donations and, on a lower scale, contracts with public authorities (CSDF, 2017). Another possibility to secure financial resources apart from the traditional methods (grants, sponsorship, subsidies, donations, membership fees, etc.) was the development of associations and foundations' economic activity enabling them to independently secure part of the resources in order to be able to fulfil their social goals. As a result of the measures to incentivize associations and foundations to carry out economic activities, their number has increased in the last 15 years up to 5,302 (12% of active associations and foundations) with 13,117 employees (13% of associations and foundations employees).

The social enterprises set up with the support of various associations and foundations pursue predominantly social goals, namely reaching out to the community or to specific

tivele sociale, se angajează în diferite activități economice, în funcție de abilitățile și cunoștințele membrilor lor și creează diferite tipuri de întreprinderi sociale, cum ar fi: cooperative de producători, cooperative agricole sau de marketing, ateliere protejate sau întreprinderi sociale de integrare în muncă, unități socio-medicale, întreprinderi de furnizare de servicii (îngrijirea corpului, ateliere de reparații, turism etc.) sau asociații de fermieri.

2. Asociațiile de ajutor reciproc

În România, majoritatea asociațiilor de ajutor reciproc sunt asociațiile de ajutor reciproc al angajaților (CARs) și asociațiile de ajutor reciproc ale pensionarilor (CARP), fiecare tip fiind acoperit de legislația specifică (CARs - Legea nr. 122/1996 și CARP-Legea nr. 540/2002) care oferă cadrul legal pentru funcționarea acestor organizații și descrie tipurile de activități care pot fi desfășurate de acestea. Aceste organizații au supraviețuit și s-au dezvoltat, răspunzând la o nevoie clară de structuri de sprijin pentru diferite categorii de cetățeni expuși riscurilor de excludere financiară.

CARP-urile au fost înființate pentru a răspunde nevoilor specifice persoanelor în vârstă - mai ales financiare, dar și sociale, medicale sau de altă natură. Accesul persoanelor vârstnice la servicii financiare, cum ar fi împrumuturile, a fost o problemă majoră din cauza „nebankabilității” lor (băncile comerciale nu le acordă împrumuturi din cauza veniturilor mici și a vârstei) și, de asemenea, din cauza lipsei serviciilor sociale dezvoltate pentru persoanele în vârstă. Conform legii specifice, principala activitate a CARP-urilor

disadvantaged population groups. To achieve their social goals, they engage in different economic activities depending on their members' skills and knowledge and create various types of social enterprises like: producer, agricultural or marketing cooperatives, sheltered workshops (work integration social enterprises), socio-medical units, service provision businesses (body care, repair shops, tourism, etc.) or farmers' associations.

2. Mutual aid associations

In Romania, the majority of mutual aid associations are Employees' Mutual-Aid Associations (EMAA) and Retirees' Mutual-Aid Associations (RMAA), each type being covered by specific legislation (EMAA Law no. 122/1996 and RMAA -Law no. 540/2002) which provide the legal framework for the operations of these organisations and describe the types of activities that can be carried out by them. These organisations have survived and developed, responding to a clear need for support structures helping different categories of citizens to cope with financial exclusion risks.

RMAAs were set up to address seniors' needs - mostly financial ones, but also social, medical and other kind of needs. Older people's access to financial services like loans used to be a major problem because of their 'unbankability' (commercial banks don't grant them loans due to their low income and age) and also because the lack of developed social services for the elderly. According to the specific law, the main activity of RMAAs is the provision of refundable loans under advantageous

lor este acordarea de împrumuturi rambursabile în condiții avantajoase persoanelor în vârstă. În același timp, există și alte tipuri de activități complementare care pot fi desfășurate pentru membri, cum ar fi: activități culturale sau de agrement, furnizarea de servicii folosind munca membrilor, servicii funerare, servicii sociale și de sănătate etc. Toate aceste servicii au fost create pentru a satisface cererea membrilor, la un cost mai mic decât prețul pieței. În ultimii ani, CARP-urile au furnizat, sub statutul lor de asociații, servicii sociale pentru persoanele în vârstă, oferind unele dintre aceste servicii și persoanelor care nu sunt membri, în schimbul unei taxe minime. Resursele pentru toate serviciile furnizate sunt asigurate din ratele dobânzilor percepute din activitatea de împrumut, taxele de membru, vânzarea de servicii către comunitate și membri.

Asociațiile de ajutor reciproc sunt interesate de dezvoltarea întreprinderilor sociale din România. Chiar dacă în Registrul unic de evidență a întreprinderilor sociale (RUEIS) sunt înregistrate doar șase CARs-uri, interesul pentru dezvoltarea întreprinderilor sociale este mai mare în rândul asociațiilor de ajutor reciproc ale pensionarilor, datorită membrilor acestora, ale căror nevoi specifice de servicii sociale rămân nesatisfăcute.

În perioada 2000-2015 am asistat la o creștere de aproape două ori a numărului CARP-urilor și a angajaților acestora. Chiar dacă observăm o scădere a numărului de CARs, numărul angajaților lor crește. Datele INS indică pentru 2015 un număr de 2.412 CARs-uri active cu 3.498 angajați și 219 CARP-uri cu 2450 angajați.

conditions to seniors who are their members or from community. At the same time, there are also other types of complementary activities which can be carried out for members such as: cultural or leisure activities, provision of services using members' labour, funeral services, social and health services, etc. All those services have been set up in order to meet the members' demand, at a cost less than the market price. In the past few years, RMAA have set up, under their status as associations, social services for the elderly, delivering some of these services to non-members in exchange for a small payment. The resources for all the services provided are insured from the interest rates charged from the loan activity, the membership fees, the sale of services to the community and the members.

Mutual aid associations take an interest in social enterprise development in Romania. Even if, in the General Registry of SSE entities are only six EMAAs registered, the interest for social enterprise development is greater among Retirees' Mutual Aid Associations due to their homogenous membership whose specific needs for social services remain unmet.

During 2000-2015 period we have witnessed an almost two times increase in the number and employees of RMAA. Even if we notice a decrease in the number of EMAA, the number of their employees increases. NIS data indicates for 2015 a number of 2,412 active EMAAs with 3,498 employees and 219 RMAAs with 2450 employees.

3. Întreprinderi sociale de integrare profesională (ateliere protejate și întreprinderi de inserție socială)

Întreprinderile sociale de integrare profesională (WISE) reprezintă un instrument activ de pe piața muncii care vizează integrarea persoanelor defavorizate pe piața muncii. În România există două forme de WISE - ateliere protejate dedicate persoanelor cu dizabilități (Constantinescu, 2013) și întreprinderi de inserție socială care au ca scop integrarea persoanelor vulnerabile pe piața muncii (inclusiv a persoanelor cu dizabilități). Al doilea tip de WISE este reprezentat de întreprinderile de inserție socială, o nouă formă de întreprindere socială reglementată de Legea economiei sociale din 2015.

Atelierele protejate reprezintă un instrument de integrare a muncii pentru persoanele cu dizabilități implementat în primii ani ai perioadei post-comuniste. Aceste entități pot fi dezvoltate de companii, asociații și fundații sau de către administrația publică. Cel puțin 30% dintre angajații lor ar trebui să fie persoane cu dizabilități, în conformitate cu Legea privind protecția persoanelor cu dizabilități (Legea 448/2006). Ca și în alte țări europene, atelierele protejate din România sunt considerate a fi o soluție de integrare profesională pentru persoanele cu dizabilități mai severe și o etapă intermediară spre un loc de muncă pe piața liberă a muncii pentru această categorie de persoane defavorizate. Din păcate, nu există date oficiale disponibile cu privire la tranziția persoanelor cu dizabilități de la ateliere protejate la piața liberă a muncii, dar diferite analize arată că această rată de tranziție este în general foarte scăzută

3. Work integration social enterprises (Sheltered workshops&Social insertion enterprises)

WISEs represent an active labour market instrument aimed to integrate disadvantaged people in the labour market. In Romania there are two forms of WISE – sheltered workshops dedicated to people with disabilities (Constantinescu, 2013) and social insertion enterprises which aim is to integrate vulnerable people in the labour market (including people with disabilities). Second type of WISE is represented by the social insertion enterprises, a new form of social enterprise regulated by the 2015 Law on the Social economy.

Sheltered workshops represent a work integration instrument for people with disabilities established in the first years of the post-communist period. These entities can be developed by companies, associations and foundations or public administration and at least 30% of their employees should be people with disabilities according to the Law on protection of people with disabilities (Law 448/2006). Like in other European countries, Romanian sheltered workshops are considered to be an occupational solution for people with more severe disabilities and an intermediate stage to a working place on the free labour market for this type of disadvantaged people. Unfortunately, there are not official data available regarding the transition of people with disabilities from sheltered workshops to free labour market, but different analysis shows that this transition rate is generally very low (RAS&Motivation,

(RAS & Motivation, 2010; Achitei et al., 2014; Alexiu et al., 2014).

La fel ca alte țări europene (Polonia, Spania, Austria, Franța, Italia, Danemarca), România a avut un sistem de cotații care să stimuleze angajatorii să angajeze persoane cu dizabilități. Legea privind protecția persoanelor cu dizabilități din 2006 (Legea 448/2006) a introdus o prevedere care a contribuit în mod substanțial la dezvoltarea atelierelor protejate prin crearea unei piețe speciale pentru produsele / serviciile lor. Legislația impune ca instituțiile private sau publice cu cel puțin 50 de angajați să aibă cel puțin 4% din personalul persoanelor cu dizabilități. În cazul în care un angajator nu îndeplinește această cerință, este obligatoriu să plătească la bugetul statului 100% din salariul minim național pentru toate posturile vacante dedicate persoanelor cu dizabilități. Până în 2017, ca alternativă, angajatorii respectivi au putut cumpăra bunuri sau servicii pentru suma dată de la atelierelor protejate autorizate. În 2017, aceste cerințe au fost modificate (Ordonanța Guvernului 60/2017), lăsând angajatorului doar opțiunea de a plăti la bugetul statului 100% din salariul minim național pentru toate posturile vacante dedicate persoanelor cu dizabilități. Această prevedere a condus la o scădere dramatică a activității atelierelor protejate, deoarece piața pentru produsele lor a fost substanțial redusă, deoarece costurile lor de producție erau mai mari și nu puteau fi competitive pe piață. Ulterior, în anul 2020, a fost aprobată Legea 193 / 2020 pentru modificarea și completarea Legii nr. 448/2006, privind protecția și promovarea dreptu-

2010; Achitei et al., 2014; Alexiu et al., 2014).

Like other European countries (Poland, Spain, Austria, France, Italy, Denmark), Romania had a quote-system for stimulating employers to hire people with disabilities. The law on people with disabilities protection from 2006 (Law 448/2006) introduced a provision that substantially contributed to the development of sheltered workshops through the creation of a special market for their products/services. The legislation required that private or public institutions with at least 50 employees should have at least 4% of the staff of people with disabilities. In case that an employer does not meet this requirement, it was mandatory to pay at the general state budget 100% of the national minimum salary for all the vacant positions that are dedicated for people with disabilities. Till 2017, as an alternative, the defaulting company was able to buy goods or services for the given amount from authorized sheltered workshops. From 2017, these requirements were changed (Government Ordinance 60/2017) and the employer has now only the option to pay at the general state budget 100% of the national minimum salary for all the vacant positions for people with disabilities. This provision led to a dramatic decrease in the activity of sheltered workshops as the market for their products was substantially reduced as their production costs were higher and could not be competitive on the market. In 2020 was passed the Law 193 / 2020 which amends and complements the Law 448 / 2006 on promoting and defending the rights of

rilor persoanelor cu handicap, care a reintrodus posibilitatea achizițiilor de la unitățile protejate în cuantum de 50% din taxa pe dizabilitate.

În 2006 existau 48 de ateliere protejate, dar introducerea în 2007 a dispoziției care a permis crearea unei piețe specifice de vânzare pentru produsele/serviciile lor a determinat o creștere semnificativă a numărului lor - 150 de ateliere protejate. Această creștere a continuat în următorii ani: în 2010 existau 481 de unități protejate, 564 în 2012, 723 în 2015, 759 în 2016 și 708 în 2017. (ANPD, 2017; Achitei et al., 2014; MMFPS, 2010). Majoritatea acestor ateliere protejate erau înființate de companii (68%), asociații și fundații (22%) sau cooperative (3%). Numărul asociațiilor și fundațiilor care gestionează ateliere protejate a crescut de aproape patru ori după 2011, de la 56 la 197 în 2017.

Din numărul total de persoane cu dizabilități angajate în 2016, 6% au fost incluse în aceste ateliere protejate, dar trebuie remarcat faptul că aceste persoane sunt adesea cu dizabilități severe. S-a înregistrat o scădere a numărului de angajați cu dizabilități în atelierele protejate la sfârșitul anului 2017 cu 465 de persoane, datorită aplicării prevederilor Ordonanței Guvernului 60/2017 și eliminarea facilității care le permitea agenților economici să achiziționeze produse / servicii realizate de unități protejate din cuantumul datorat pentru neangajarea persoanelor cu dizabilități.

4. Întreprinderile de inserție socială au fost înființate recent prin legislație (Legea 219/2015 privind eco-

persons with disabilities, stipulating again the possibility for companies to procure from shelter units to a percentage of 50% from the amount of the tax on disability.

In 2006 there were 48 sheltered workshops, but the introduction in 2007 of the provision that allowed for the creation of a specific sales market for their products/services has determined a significant growth of their number - 150 sheltered workshops. This growth continued in the following years: there were 481 protected units in 2010, 564 in 2012, 723 in 2015, 759 in 2016, and 708 in 2017. (ANPD, 2017; Achitei et al., 2014; MMFPS, 2010). Most of these sheltered workshops were companies (68%), associations and foundations (22%) or cooperatives (3%). The number of associations and foundations that manage sheltered workshops increased almost four times after 2011 from 56 to 197 in 2017.

Of the total number of people with disabilities employed in 2016, 6% were included in these sheltered workshops, but it should be noted that these persons are often with severe disabilities. There is a decrease in the number of employees with disabilities of sheltered workshops at the end of 2017 by 465 persons, due to the application of the provisions of Government Ordinance 60/2017 and the abolition of the facility offered to economic agents to buy products/services made by protected units from the money dedicated to the quota system for not engaging people with disabilities.

4. The social insertion enterprises were recently set up by legislation (Law 219/2015 - Framework Law on

nomia socială) în România. Din 2016 avem și legislația secundară pentru legislația-cadru și reforma achizițiilor publice, care oferă unele beneficii specifice pentru întreprinderile sociale.

Noua lege reglementează o nouă formă de WISE – întreprindere de inserție socială, care este certificată printr-o marcă socială și trebuie să îndeplinească câteva criterii specifice suplimentare: cel puțin 30% dintre angajați să fie din grupuri vulnerabile, iar timpul de lucru cumulat al acestora să reprezinte cel puțin 30% din timpul total de muncă al angajaților; de asemenea, aceste întreprinderi trebuie să aibă scopul de a combate excluderea, discriminarea și șomajul prin inserția socio-profesională a persoanelor defavorizate.

Înregistrarea întreprinderilor sociale conform noii legi privind economia socială este un proces birocratic greoi, iar până în decembrie 2018, doar 114 întreprinderi sociale erau incluse în Registrul unic de Evidență a Întreprinderilor Sociale (RUEIS), dintre care doar 12 erau întreprinderi de integrare socială (RUEIS, decembrie 2018).

5. Cooperativele care urmăresc obiective de interes general

Există patru tipuri de cooperative în România: meșteșugărești, de consumatori, de credit și agricole. Aceste cooperative tradiționale din România sunt puternic angajate în gestionarea activității economice, scopul economic fiind cel mai important pentru ele. Întreaga lege a cooperativelor este construită exclusiv în jurul nevoilor și intereselor membrilor, iar activitatea lor este pentru membri și împreună cu aceștia. Chiar dacă cooperativele sunt conduse democratic și respectă prin-

Social Economy) in Romania. From 2016 we have also the secondary legislation for the framework legislation and public procurement reform which offer some specific benefits for social enterprises.

The new law regulates a new form of WISE (social insertion enterprise) which is certified through social label and should meet some additional specific criteria: at least 30% of the employees belong to vulnerable groups; the above 30% employees' cumulated work time represents at least 30% of the total employees' work time and have the aim to combat exclusion, discrimination and unemployment through the socio-professional insertion of disadvantaged people.

Registration of social enterprises according to the new law on social economy is a heavy bureaucratic process and till December 2018 only 114 social enterprises were included in the General Registry of SSE entities out of which only 12 are social integration enterprise (General Registry of SSE entities, December 2018).

5. Cooperatives pursuing general interest goals

There are four types of cooperatives in Romania: workers, consumers, credit and agricultural. These traditional cooperatives in Romania are strongly engaged in managing economic activity, the economic aim being most important for them. The entire law of cooperatives is built exclusively around the needs and interests of the members and their activity is for the members and with the members. Even if cooperatives are run democratically and respect the principle "one person, one vote"

ciplul „o persoană, un vot” în adunarea generală, indiferent de contribuția sa la capital, acestea nu au guvernare multipartită și doar membrii lor sunt implicați în procesul decizional. Ținând cont de toate acestea, vechile tipuri de cooperative românești nu pot fi considerate întreprinderi sociale.

În ultimii ani, o nouă generație de cooperative a fost dezvoltată în România, majoritatea îndeplinind caracteristicile întreprinderilor sociale. Este o reinventare a sectorului cooperativ, care se află încă sub impactul barierelor psihologice datorate perioadei comuniste (din cauza cooperativizării forțate în zonele rurale, există o percepție negativă a tuturor cooperativeelor), majoritatea fiind înființate ca urmare a unor măsuri politice specifice (în zonele rurale, cooperativele obțin un scor mai bun atunci când depun propuneri de finanțare sau pot primi mai multe stimulente de la autoritățile publice) sau fonduri europene.

Cele care vizează nu numai promovarea intereselor membrilor, ci și interesul general sunt întreprinderile sociale. Multe dintre ele au dezvoltat activități economice în domenii precum cel de mediu, cultural, comerț echitabil, dezvoltare rurală și durabilă. Între 2007 și 2016, prin fonduri europene dedicate economiei sociale din România au fost create 82 de cooperative. Unele cooperative au fost create și prin alte fonduri private, dar majoritatea dintre acestea au fost cele agricole.

Analizând tipologia întreprinderilor sociale românești putem spune că apariția întreprinderilor sociale este în principal un fenomen bottom-up. Cele mai de succes întreprinderi sociale sunt inițiativele de la nivel local, care se dezvoltă pentru a răspunde

în the general assembly, regardless of his contribution to the capital, they have not multi-stakeholder governance and only their members are involved in the decision-making process. Taking into account all these, old type of Romanian cooperatives could not be considered social enterprises.

In the last years, a new generation of cooperatives were developed in Romania, most of them fulfilling social enterprises characteristics. It's a re-discovery of the cooperative sector, which is still under the impact of the psychological barriers due to the communist period (because of the forced cooperativization in rural areas, there is a negative perception of all cooperatives), most of them being established as a result of specific policy measures (in rural areas, they obtain a better score when submit funding proposal or can receive more incentives from public authorities) or European Funds. Those that aim not only in promoting the interests of members but the general interest are social enterprises. Many of them developed economic activities in areas such as environment, cultural, fair trade, rural and sustainable development. Between 2007 and 2016, through European Funds dedicated to social economy in Romania were created 82 cooperatives. Some cooperatives were created also through other private funds, but many of them are agriculture ones.

Analysing the typology of Romanian social enterprises we can say that the emergence of social enterprises is mainly a bottom-up phenomenon. The main and most success-

nevoilor stringente ale cetățenilor.

La această dinamică de jos în sus trebuie să adăugăm presiunea izomorfică exercitată de UE, și care rezultă într-un tip de legislație destinat întreprinderilor sociale, care se concentrează aproape exclusiv pe întreprinderile sociale de integrare în muncă. Aceste inițiative susținute cu suport extern au fost stimulate de existența unor finanțări generoase, în special din fonduri europene, pentru proiecte de integrare în muncă a grupurilor defavorizate.

ful social enterprises are grassroots initiatives build up in order to respond to stringent needs of citizens.

To this bottom-up dynamic we have to add the isomorphic pressure exerted by the EU and resulting in a type of legislation targeted at social enterprises which focuses almost exclusively on work integration social enterprises. Those externally-driven initiatives have been stimulated by the existence of generous funding for work integration projects of disadvantaged groups.

Bibliografie:

Bibliography:

1. Achitei, A., Munteanu, M., Marian, R., Iftimoaiei, M. & Drelea, A. (2014). *Dezvoltarea economiei sociale prin unitati protejate autorizate*. Iasi: Fundatia Alături de Voi.
2. Alexiu, T.M., Bîrleanu, A.G., Baci, E.L., Sandvin, J.T., Fyling, I., Breimo Paulsen, J., Lazăr, T.A., Dincă, M. & Ungureanu, R., (2014). *Integrarea pe piața muncii a persoanelor cu dizabilități în Europa și România. Raport de revizuire a literaturii și politicilor* [Online] disponibil la http://www.e-qual-see.ro/?page_id=130, accesat pe 10 Februarie 2018.
3. ANPD (Autoritatea Națională pentru Persoanele cu Dizabilități). (2017). *Raport de activitate cu privire la unitățile protejate autorizate în perioada 03.05.2007 – 31.12.2017 aferent anului 2017* <http://anpd.gov.ro/web/informatii-utile/unitati-protejate-autorizate/rapoarte-de-activitate/>.
4. Barna, C. (2014), *Atlasul Economiei Sociale*, București: FDSC.
5. Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC) Romania 2017. *Sectorul neguvernamental: profil, tendințe, provocări*.
6. Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (2016). *Indexul Sustenabilității Organizațiilor Societății Civile*. http://www.fpsc.ro/library/files/indexusaaidromania_2015+.pdf.
7. Constantinescu, S. (2013). *Economia sociala si ocuparea fortei de munca. Integrarea grupurilor vulnerabile pe piata muncii*. Bucuresti: Institutul de Economie Sociala.
8. Borzaga, C. & Galera, G. (2009), "Social Enterprise. An international overview of its concepts and legal implementation" („Întreprindere socială. O prezentare internațională a conceptelor și implementării legale”), *Social Enterprise Journal*, 5(3), 210-228.
9. Borzaga, C. & Galera, G., (2012), "The Concept and Practice of Social Enterprise. Lessons from the Italian Experience" („Conceptul și practica întreprinderii sociale. Lecții din experiența italiană”), *International Review of Social Research*, 2(2), 85 – 102.
10. Borzaga, C., Galera, G., & Nogales, R. (eds.). (2008), *Social enterprise: a new model for poverty reduction and employment generation*, (Întreprinderea socială: un nou model pentru reducerea sărăciei și generarea de locuri de muncă) Bratislava: UNDP Regional Bureau for Europe and Commonwealth of Independent State.
11. Defourny, J. & Kim, S.-Y. (2011), *Emerging Models of Social Enterprise in Eastern Asia: A Cross-country Analysis*. (Modele emergente de întreprindere socială în Asia de Est: o analiză între țări.) *Social Enterprise Journal*, 7(1), 86-111
12. Defourny, J. & Kuan, Y.Y. (2011), *Are There Specific Models of Social Enterprise in Eastern Asia?*, *Social Enterprise Journal*, 7(1), 5-8.

13. Kerlin, J. A. (2013). *Defining Social Enterprise across Different Contexts: A Conceptual Framework Based on Institutional Factors* (Definirea întreprinderii sociale în diferite contexte: un cadru conceptual bazat pe factori instituționali). *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 42(1), 84-108.
14. Lambru, M. & Vamesu, A. (Eds.) (2010). *România 2010. Sectorul neguvernamental - profil, tendințe, provocări*. București: Litera.
15. Lambru, M. (2013)a. *Casele de ajutor reciproc*. Iasi: Polirom.
16. Lambru, M. (2013)b. *Întreprinderile sociale*. Iasi: Polirom.
17. Lambru, M. & Petrescu, C. (2012). *Trends and Challenges for Social Enterprises in Romania. (Tendințe și provocări pentru întreprinderile sociale din România.)* *International Review of Social Research*, 2 (2), 163-183.
18. Lambru, M. & Petrescu, C. (2016). *Bottom-up social enterprises in Romania. Case study – Retirees' Mutual Aid (Întreprinderile sociale de jos în sus din România. Studiu de caz - asociația de ajutor reciproc a pensionarilor) Association*. *International Review of Sociology*, 26 (2), 247-261.
19. Lambru, M. & Petrescu, C. (2014). *Surviving the Crisis: Worker Cooperatives in Romania. (Supraviețuirea crizei: Cooperativele din România)* *Organization*, 21 (5), 730-745.
20. Sepulveda, L. (2014). *Social Enterprise – A New Phenomenon in the Field of Economic and Social Welfare? (Întreprinderea socială - un nou fenomen în domeniul bunăstării economice și sociale?)*. *Social Policy & Administration*. doi: 10.1111/spol.12106.
21. Romanian Academic Society. (2009). *Diagnostic: Exclus de pe piața muncii. Piedici în ocuparea persoanelor cu dizabilitati în România*. București: Alpha Media Print.